

Nafer Ermiş'in¹ Çevirmen ve Yazar Kimlikleri Arasındaki Bağ²

Derya Sarışık , Balıkesir

Öz

Özellikle edebi bir çeviride çevirmenden kaynak ve erek dili yetkin bir biçimde bilmesinin yanı sıra erek dilin ince anlam ayrımlarını bilmesi, öykünme yeteneğinin olması ve bir anlamda yazarlık rolünü üstlenmesi beklenmektedir. Bazı yazarların çevirmenlik de yaptığı; bir başka ifadeyle bazı çevirmenlerin aynı zamanda yazar olduğu görülmektedir. Bu bağlamda hem yazar hem de çevirmen olan Nafer Ermiş hem kendi eserleriyle hem de dünyaca ünlü yazarların eserlerini Almandan Türkçeye çevirerek Türkçenin ve Türk edebiyatının zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu çalışmada Nafer Ermiş bir taraftan çeviri eserleriyle birlikte çevirmen olarak tanıtılırken, diğer taraftan kendi kaleme aldığı eserleriyle bir yazar olarak ele alınır. Çalışmanın odak noktası çevirmenlik ve yazarlık arasındaki karşılıklı ilişkidir. Bununla birlikte kendisiyle yapılan bir röportaj doğrultusunda Nafer Ermiş'in öz yaşam öyküsü detaylı bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Edebi Çeviri, Edebi Çevirmen, Yazarlık, Çevirmenlik, Nafer Ermiş.

Abstract

Especially in a literary translation, the translator is expected to not only have a perfect mastery of the source language and target language, but also to reflect on the translator's writing style and in a sense take on the role of the author. It is noticed that some authors are translating; on the other hand, some translators are authors at the same time. In this context, Nafer Ermiş, who is a writer and a translator contributed to the enrichment of the Turkish language and Turkish literature both by his own works and by translating the works of world-famous authors from German into Turkish. In this study, Nafer Ermiş is described on the one hand as a translator and his translated works are presented, on the other hand his original works as an author are analyzed. The focus is on the interrelationship between translatorship and authorship. The contribution of his writings to his translations or the effect of being a translator on his writings was aimed to be discussed together with his own life story in line with a personal interview.

Keywords: Literary translation, literary translator, authorship, translatorship, Nafer Ermiş.

¹ Herkes tarafından sevilen ve saygı duyulan yazar ve çevirmen Nafer Ermiş 18 Ekim 2021 tarihinde geçirdiği kalp krizi sonucu vefat etmiştir. Onu her zaman saygıyla anacağız ve unutmayacağız.

² Sarışık, Derya (2021): Das Verhältnis zwischen der Übersetzer- und Autorenidentität bei Nafer Ermiş. In: Öncü, Mehmet Tahir / Büyüknisan, Emra (Ed.): Übersetzerforschung in der Türkei II. Berlin: Logos Verlag, 127-141.

Giriş

Çevirmenin görevi okurunu yabancı bir ülkenin sanat eseriyle buluşturmak ve böylelikle bilinmeyi yakına getirmek ve anlaşılır kılmaktır (Patzschke 2001: 101). Herhangi bir çevirmenin sahip olması gereken en temel özelliklerden biri ise kaynak dili ve erek dili yetkin bir biçimde bilmesidir. Fakat özellikle edebi bir çeviri söz konusu ise özgün metindeki sözcüklerin erek dildeki sözlükten basitçe karşılığının verilmesi, bir başka ifadeyle eşdeğerinin bulunması işi değildir bu. “Çevirmen, yalnızca iletinin açıkça ortada olan içeriğini anlamakla kalmamalı, ince anlam ayrımlarını, sözlüklerin anlamlı, coşkusal değerlerini ve iletinin “tadını ve ruhunu” belirleyen biçimsel özelliklerini de kavramalıdır. Kaynak dilin zenginliklerini bilmekten daha önemlisi, alıcı dil üzerinde tam bir denetime sahip olmaktır” (Nida 1987: 101).

Bir çevirmenden kaynak dili ve erek dili yetkin bir şekilde bilmesinin yanı sıra deneyimli olması, alanında eğitim görmesi, kaynak metnin işlevini erek dilde yerine getirebilmesi gibi daha birçok özelliğe sahip olması beklenmektedir. Fakat çevirmen eğer edebi alanda çeviriler yapıyorsa “anlatma yeteneği ne sahip olması ayrı bir önem taşımaktadır. Sonuçta edebi bir çeviride çevirmen sadece dilsel sorunları çözmekle kalmaz, aynı zamanda özgün metni erek alıcılara nasıl inandırıcı bir şekilde sunacağını tasarlar ve bir anlamda aslında yazarlık rolüne soyunur. Bu bağlamda Nabokov “çevirmende öykünme yeteneği, yazarın rolünü oynayabilme yetisi, onun davranışlarını, konuşmasını ve edasını en yakın biçimde kişileştirebilme becerisi bulunmalıdır” (Nida 1987: 101) der. Orijinaliyle aynı şeyi yakalamanın imkânsız olduğu düşünüldüğünde çeviri yeni bir yaratımdır. (Özbay vd. 2018: 188). Munday’e göre edebiyat çevirisi dikkatli okuma ve yaratıcı yazmanın bir formu olarak görülmekte ve önde gelen birçok çevirmende aynı yaklaşımı paylaşmaktadır (Munday 2008: 63). Levý’e göre edebiyat çevirisi başlı başına bir sanattır ve yaratıcı ile yeniden oluşturucu sanat ikilisinin arasında bir yerde yer almaktadır. Levý edim sürecini üçe böler: anlama, yorumlama ve aktarma. Çevrilmiş eser sanatsal bir yeniden üretimdir, zaten mevcut olan bir metne somut bir suret veren edim süreci ise sanatsal bir yaratıcılıktır (Snell-Hornby 2006: 22). Dolayısıyla daha okuma sürecinde çevirmen yazarın yazım sürecinde kendine özgü yazım tarzı ile “imgeler, eğretilmeler, uyak ve eşdizimlilik” (Aksoy 2002: 57) kullandığını aklından çıkarmaması gerekmektedir, zira “yazın çevirisini de güç kılan en önemli özellikler, dilin bu özgün ve yaratıcı kullanımınıdır” (a.g.e.: 58).

Çevirmenin metni yeniden oluşturan bir yazar olarak dikkat etmesi gereken en önemli nokta ise çeviri yaparken kendi öznelliğini hesaba katması ve tamamen serbest bırakmamasıdır. Bu bağlamda Stolze, aynı zamanda hedef metnin yazarı olan çevirmenin çevirideki aracı rolünden ve sorumluluğundan bahseder. Çevirmenin sorumluluğu bir yandan aslına sadık kalmaktır, öte yandan bir yazar olarak hedef kültürün okuyucularını dikkate alma görevi vardır, nihayetinde, Stolze’ye göre, yalnızca “amaçlanan bir etkiyi tahmin etme” olanağına sahiptir (Schiedges 2008: 281).

Bu çalışmada çevirmenin yazarlık rolü ve çevirmenlik görevi arasındaki ilişki hem yazar hem de çevirmen olan Nafer Ermiş üzerinden anlatılmaya çalışılacaktır. Nafer Ermiş’in çevirmen kimliğinin yanı sıra yazar olmasının, bir başka ifadeyle öykünme yeteneğine sahip olmasının kendisine çeviride nasıl bir kolaylık sağladığı ya da ne gibi katkıları olduğu araştırma soruları arasındadır. Aynı şekilde çeviri yapmanın yazarlığına nasıl bir etkisi ya da katkısı olduğu da sorgulanmıştır.

2011’de Türk-Alman Tarabya Çeviri Ödülünü alan Nafer Ermiş (Wordpress: t.y.) dünyaca ünlü eserleri Almandan Türkçeye aktarmanın yanı sıra Türkçe kaleme aldığı kendi eserleriyle de Türk edebiyatının zenginleşmesine ve gelişmesine katkıda bulunmuştur. Çevirmenliğe başlama serüvenini ve eserlerinin yaşamına dair izler taşıyıp taşımadıklarını anlamak için ise Nafer Ermiş’in hayatını sunmak fayda sağlamıştır. Bu amaçla kendisiyle online olarak “Zoom” üzerinden bir görüşme³ yapılmıştır. Böylece sadece Nafer Ermiş’in çevirmenliği ve yazarlığı arasındaki ilişki değil aynı zamanda çevirilerinin ve eserlerinin yaşamı ile arasındaki bağlar ortaya koyulabilmiştir. “Çevirmenliğe nasıl başladı?”, “Nasıl bir çeviri anlayışına sahip?”, “Ailesinin ya da yakınlarının çevirmen olmasında herhangi bir etkisi var mı?”, “Yazmaya başlama hikâyesi nedir? “Eserlerinde Nafer Ermiş’i görmek mümkün mü? “Hangi eserleri kendi yaşamını yansıtıyor?” “Farklı alanlarda eğitim görmesi çevirilerine ya da yazarlığına ne gibi katkılar sağlamış?”, “Çevirmen ve yazar olmasının dışında editör kimliğini ve “Twitter Fenomeni” söylemini nasıl değerlendiriyor?” gibi birçok soru ortaya koyulmuş ve Nafer Ermiş her yönüyle tanıtılmaya çalışılmıştır. Tüm bunları yapmak onun çeviri anlayışını ve eserlerini aydınlatmaya fayda sağlamıştır.

Nafer Ermiş’in Hayatı ⁴

Nafer Ermiş 1964 yılında Denizli’de dünyaya gelmiştir. Köken olarak Denizli’nin Çal ilçesine bağlı bir köyden gelmektedir. İlkokul birinci sınıfı bitirmek üzereyken babası Almanya’ya işçi olarak gitmiş ve aile bunun üzerine babaanne ve dedenin yanına köye taşınmak durumunda kalmıştır. Annesi de bir sene sonra babasının arkasından Almanya’ya gidince iki kardeş aile büyüklerinin yanında yalnız kalmıştır.

Ermiş, aynı zamanda köyün adı olan “Poyrazlı İlkokulu”nu bitirmiş, daha sonra köyde ortaokul olmadığı için Denizli’ye gitmiştir. Denizli’de amcasının yanında bir süre kalmıştır, fakat dedesi vefat edince babaannesi de Denizli’ye taşınmış ve babaannesiyle ayrı bir evde yaşamaya başlamıştır. Ortaokulda yazmaya başladığını belirten Ermiş yazmaya başlama hikâyesini şöyle anlatmaktadır:

Halamın bir oğlu vardı. Benden birkaç yaş büyük. Onla bir gün evde yalnız kaldık. Telefon yok, televizyon yok, radyo yok, hiçbir şey yok. Canımız sıkıldı. 12-13 yaşında falanım o zaman. Ortaokul birinci sınıf gibi. Yapacak bir şey bulamadık “napalım napalım” derken “hadi şiir yazalım” dedik; ben mi dedim o mu dedi nereden çıktı onu da bilmiyorum. Oturduk biz şiir yazdık kelebek üzerine. İlk dizesini de hala hatırlarım: “Baharda uçardı her dalda” diye başlayan bir kelebek şiiri... O kadar eğlendim ki ben. Sonra ertesi günden itibaren hep böyle şiirler yazmaya başladım. O bir daha yazmadı mesela. Sonra onun tadını aldım ve bazen gecede on şiir falan yazdığım oldu. Gırgır dergisi vardı, onu okurdum, onlar böyle her sayısında çeşitli öyküler yayımlarlardı. O öykülerden esinlenerek ben de öykü yazmaya başladım. Ortaokul son sınıf lise başları falan gibi. Ama kimseye okutmuyorum daha tabi. Sonra bir gün tesadüfen sıra arkadaşım gördü yazdıklarımı ve çok beğendi. Sonra bana biraz güven geldi. Böyle böyle okur çevremi de genişletip etrafımdakilere okutmaya başladım. Yani yazmaya ortaokulda falan başladım diyebilirim”. (Sarışık 2021)

³ Nafer Ermiş ile gerçekleştirilen röportajın tamamına aşağıdaki linkten ulaşılabilir: https://translex.ege.edu.tr/files/translex/icerik/nafer_ermis_roportaj.pdf

⁴ Bu bölümdeki bilgiler çoğunlukla Nafer Ermiş’le gerçekleştirilen röportaja dayanmaktadır. Nafer Ermiş. Diğer kaynaklar metin içinde ayrıca verilmiştir.

Liseyi de Denizli’de okumuş, Denizli Lisesi’ni bitirmiştir. Liseden sonra Ankara’da Siyasal Bilgiler Fakültesini kazanmış ve on yıl kadar Ankara’da yaşamıştır. Üniversite hayatı keyifli geçmiş ve “Gökyüzüne Ağır Gelen Kuş” adlı ilk romanını Üniversite yıllarında yazmaya başlamıştır.

Üniversiteyi bitirmek üzereyken babasından gelen bir telefonla hayatı değişmiş ve aslında çevirmenliğe giden yolda ilk adımını atmıştır. Şöyle ki o sıralarda artık iş kaygısı başlamıştır. Bu sırada Almanya’dan babası aramış ve “istersen gel, bir sene burada dil öğren sonra dönersin, sana faydası olur” demiştir. Nafer bu fırsatı değerlendirmiş ve okul bitince direk Almanya’ya gitmiştir. Özellikle Kafka gibi yazarları orijinal dillerinden okuyacağı için Almanca öğrenmeyi istemiştir. Gittiğinde hiç Almanca bilmemesine rağmen çok kısa bir sürede yeterlik sınavını geçmiş ve Üniversite’ye başlamıştır. Orada “Kültür Bilimleri, Felsefe, Alman Dili” gibi karışık bir bölüm okuduğunu belirtmektedir. Daha sonra iktisat bölümünden bir hoca ile tanışmış ve onun aracılığı ile beş yıl Bremen Üniversitesinde İktisat Bölümünde Türk öğrencilere ekonomi Türkçesi adı altında dersler vermiştir. Böylece bir sene için gitmiş, fakat on sene kadar Almanya’da kalmıştır. Geleceğini hep Türkiye’de bir edebiyatçı olarak görmüş ve Türk okuru için yazmak istediği duymuştur. Ayrıca yabancı bir toplumda yaşamak, ülkesinden ayrı olmak onu mutsuz etmiştir. İşte tüm bu nedenlerden ötürü Türkiye’ye dönmüştür.

2001 yılında Türkiye’ye döndüğünde İstanbul’a yerleşmiştir. Kendisi de yazar olan Hakan adında bir arkadaşının tavsiyesi ve aracılığıyla çeviri işlerine başlamıştır. Çevirdiği ilk kitap Andreas Eschbach’ın “Bir Trilyon Dolar” adlı eseridir.

Sonra bu sırada İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümüne Yüksek Lisans için başvurmuş ve kabul edilmiştir. Tüm dersleri başarıyla geçmesine rağmen akademisyen olmak istemediği için tez aşamasında okulu bırakmıştır. Bu konuda “keşke bitirseydim” diye daha sonra pişman olduğunu belirtmiştir. Daha sonra Almanya’dan iki kere çeviri bursu almış ve Berlin’e gitmiştir. İkişer ay orada kalmış ve güzel vakit geçirmiştir.

Bir taraftan Almancadan Türkçeye çeviri yaparak birçok eseri Türk okuru ile buluşturan, diğer taraftan “Gökyüzüne Ağır Gelen Kuş”, “Öteki Aşk” ve “Hayat Böyle Bir Şey” adlı eserleri yazarak Türk edebiyatının zenginleşmesine katkıda bulunan Nafer Ermiş ayrıca “İmge Yayınevi’nde tam zamanlı olarak 5 yıl boyunca editörlük de yapmıştır” (İpekçi 2014).

Çeviriye, editörlüğe, yazmaya halen devam eden Ermiş (Sabit Fikir: t.y.) “Twitter fenomeni” (Güney: t.y.) olarak da tanınmaktadır ve şu anda eşiyile birlikte Mudanya’da yaşamaktadır. Aşağıda alt başlıklarda Ermiş’in çevirileri ve edebi yönü daha detaylı bir şekilde verilerek çevirmenliği ve yazarlığı arasındaki bağa zemin oluşturulmaya çalışılmıştır.

Çevirmen Olarak Nafer Ermiş

Nafer Ermiş’in Almanya’ya babasının yanına dil öğrenme amaçlı gitmesi gelecekteki mesleği için aslında bir dönüm noktası olmuş ve onun çevirmen olmasını sağlamıştır. Türkiye’de ve Almanya’da farklı eğitimler alması ise çeviride birçok konuda kavramlara aşina olmasını sağlamış, bunun yanı sıra edebi çeviri dışında felsefi çeviriler de yapmasının önünü açmıştır.

Ermiş teknik çeviriden ziyade edebi çeviri yapmayı sevdiğini ve tercih ettiğini, çünkü kendisini bu alanda hem daha yetenekli hem de daha rahat hissettiğini söylemektedir. Ayrıca, teknik çevirinin bazı notlar almak, kavram çalışması yapmak gibi bir ön hazırlık gerektirdiğini ve kendisinin aslında kendi söylemiyle çeviriye kattırdı mı gitmek istediğini belirtmektedir.

Şimdiye kadar yirmi beş eseri Almancadan Türkçeye aktararak edebiyat dizgemize kazandıran Ermiş, çoğunlukla edebi çeviriler yapmıştır.⁵Buna ek olarak felsefi çevirileri de mevcuttur.

Nafer Ermiş ile yapılan röportajda kendisine nasıl bir çeviri anlayışı olduğu, çevirilerine başlamadan önce herhangi bir ön hazırlık yapıp yapmadığı; varsa ne tür bir hazırlık yaptığı, şahsen tanıdığı yazarlardan çeviri yapıp yapmadığı; eğer yaptıysa bunun ne gibi bir katkısı ya da etkisi olduğu gibi sorular sorulmuştur. Ermiş'in söyleminden erek odaklı bir çeviri anlayışına sahip olduğunu ve metinde anlama ağırlık verdiğini anlıyoruz:

Birebir çevirmekten ziyade ilgili cümleyi ya da ifadeyi Türkçenin dil yapısı içinde değerlendirmek gerekiyor. İşte genelde de genç çevirmenle deneyimli çevirmenler arasındaki fark da budur. Genç çevirmenler genelde birebir çeviri yapmaya meyillidirler. Ben de zamanında aynı şeyleri yaptım. Gençken ben de çok korkuyordum yanlış bir şey yaparım diye... O yüzden çok sadık olmaya çalışıyorsunuz. O biraz da özgüven işidir. Bunu yapabilmek... Yani metinden ne kadar kopabilirsin, nerde durman gerekir bunu bilmek hem deneyim hem de özgüven gerektirir. (Sarışık 2021)

Ermiş özellikle edebi bir çeviri söz konusu ise çeviriye başlamadan önce herhangi bir ön hazırlık yapmadığını belirtir. Öncesinde kitabı okumanın ya da çalışmanın kitabın büyümesini bozabileceğini ya da kendisinin sıkılmasına neden olabileceğini düşünmektedir. Hemen kitabı açıp çevirmeye başladığını, fakat yaklaşık 15-20 sayfa kadar çevirdikten sonra, yani yazarın üslubunu çözdükten sonra asıl çeviriye başladığını söylemektedir. Öncesinde çevirdiği 15-20 sayfalık bölümü de çoğunlukla yeniden çevirdiğini eklemektedir. Bununla birlikte eğer hiç bilmediği teknik bir konu olursa o zaman ön hazırlık yapacağını da altını çizmektedir. (Sarışık 2021)

Şahsen tanıdığı yazarlardan -Yade Kara ve Björn Kern- çeviri yaptığını, bunun avantajı yanında dezavantajının da söz konusu olabileceğini söylemektedir. Bir taraftan bazen çok nadir olarak bazı kavramları sorduğunu, dolayısıyla böyle bir faydası olabileceğini belirtirken, diğer taraftan kitabın büyüünün bozulabileceğini düşünmektedir. Röportajda ayrıca konuyla ilgili olarak bir anısını da anlatmıştır:

Bir keresinde çevirisini yapacağım bir yazarla Diyarbakır'da bir etkinliğe katıldık, yazar orda konuşma yaparken beni de tanıttı ve şöyle dedi: "Çevirmenim burada, ona o kadar güveniyorum ki isterse kitaptan bir karakter çıkarıp başka bir karakter ekleyebilir". Bu çevirmen için büyük bir rahatlık bu tabi ki... O açıdan yazarı tanımanın kolaylıkları olabiliyor. Ama diğer taraftan kitabın büyüü biraz bozuluyor.

Çevirmen ve yazar olmanın dışında Nafer Ermiş'in editörlük yaptığını da biliyoruz. Röportajda editörlüğün çevirilerine bir katkısı olup olmadığını sormuştuk ve kendisi şöyle cevaplamıştır:

Editörlükte çeviri işinin farklı yönlerini görmüş oldum, yani bu işin mutfağını tanımış oldum. Yayınevlerinin koşullarını görmüş oldum, çevirmenlere neden çok iyi paralar verilemiyor bunun nedenini biliyorum artık. (Sarışık 2021)

⁵ Nafer Ermiş'in çevirilerinin listesi için bkz. Öncü 2017: 527

Ermiş kendisine sorulan soru üzerine bazı yazarların çevrilemediğine, daha doğrusu bazı metinlerin çevrilemediği görüşüne katıldığını belirtmektedir:

Bazı yazarların ya da bazı metinlerin çevrilemeyeceğine katılıyorum. Mesela Heidegger çevrilemez çünkü Heidegger Yunanca kavramlardan yola çıkarak Almanca içinde kendine özgü bir dil dünyası yaratıyor ve burada felsefe yapıyor; bu Türkçeye nasıl aktarılacak ki, yani mümkün değil aktarılması... (Sarışık 2021)

Aynı şekilde “Lahmacun” ya da “Pizza” gibi kültüre özgü sözcüklerin de aktarılamayacağı görüşünü savunmaktadır.

Nafer Ermiş’e “Çevirilerinizde sizin parmak izlerinizi görmek müdür?” diye sorulmuştur ve Ermiş konuyla ilgili detaylı bir açıklamada bulunarak bizi aydınlatmıştır:

Çevirmenin ses tonu ister istemez metne yansır. Beni gerçekten tanıyan insanlar benim çevirilerimi okuduklarında, benim çevirdiğimi bilmese bile benim sesimi tanır, hatta “sen konuşuyormuşsun gibi oluyor” derler. Yani bundan kurtuluş yok; çeviriler çevirmenin parmak izlerini mutlaka yansıtır. Zaten aslında çevirinin telif olmasının nedeni de bu; bu özgünlüğü, sonuçta çevirmene ait olan bir şey. Ayrıca iyi çevirmeni kötü çevirmeni ayıranda bence bu. Çünkü dil bilmek; Türkçeyi bilmek, Almanca’yı bilmek değil bu. Dil bilmek aslında çeviri için, satranç oynamak için taşların hareketini bilmek gibi bir şey ya da yazı yazmak için alfabeyi bilmek gibi bir şey aslında. Gerçek çeviri onun üzerine kurulan bir şey, o da çok bireysel işte.

Çevireceği kitapları kendi seçtiğini, yani hangi kitabın çevrileceğine dair çeviri kararını kendi isteği doğrultusunda aldığını belirtmektedir. Fakat geçmişte, daha çevirmenliğe ilk başladığı yıllarda bunun böyle olmadığını da altını çizmektedir. Çok hızlı çeviri yapmadığını, çok yoğun çalışmadığını, dolayısıyla bir kitabı yaklaşık bir sene boyunca çevirdiğini söylemektedir.

Daha önce çevriliş yapılmış bir eseri çevirmeyi mi yoksa bir eseri ilk defa Türk okuru ile buluşturmayı mı tercih ettiği sorulduğunda Ermiş, konuyu şu şekilde yorumlamaktadır:

Birincisi idealist bir çevirmen olarak hiç çevrilmemiş eserlerin öncelikle çevrilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu benim katkım olmalı. Fakat yine idealist bir çevirmen olarak yine aynı pencereden birçok kitabın da hakkıyla çevrilmediğini görüyorum; bunu da düzeltmem gerektiğini düşünüyorum. Yanlış olabilir ama en azından bunu ben kendi ölçülerime göre düzeltmem gerektiğini düşünüyorum. (Sarışık 2021).

Ayrıca konuyla ilgili olarak “Böyle Buyurdu Zerdüşt” ve “Genç Werther’in Acıları” gibi birkaç tane sevdiği kitabı yeniden çevirmek istediğini, onları daha güzel hale getirmeyi planladığını söylemektedir.

Röportajdaki sorulardan bir tanesi de Ermiş’in ara dilden çeviri yapıp yapmadığı, dolayısıyla ara dilden çeviriyi uygun bulup bulmadığı yönündedir. Ermiş konuyla ilgili olarak daha önceden ara dilden çeviri yaptığını, fakat çevirmen bulunamadığı için yapmak durumunda kaldığını belirtmektedir. Ayrıca kaynak dilin ve aracı dilin yakın diller ve kültürler olması sebebiyle ilgili çevirileri kabul edip yaptığını söylemektedir. Fakat çeviride yaşanan kayıpların daha fazla olabileceği riskini taşıdığı için ara dilden çevirileri çok tasvip etmediğinin de altını çizmektedir.⁶

⁶ Üründü ve Öncü „Neuübersetzung durch Relaisübersetzung: Reflexionen von literarischen Erscheinungsformen” (2021: 167) başlıklı yazılarında bu süreci “Relaisübersetzung” olarak tanımlarlar ve bu çeviri sürecinin avantaj ve dezavantajlarına değinir.

Çevirdiği kitapları son bir kez başka birine okutup okutmadığı sorusuna cevabı ise çoğunlukla okutmadığı yönündedir; bir başka ifadeyle Ermiş, çeviri bittikten sonra ilgili kitabı çoğunlukla kimseye okutmadan, doğrudan editöre göndermektedir. Bu anlamda konuyla ilgili herhangi bir olumsuz durumla da karşılaşmadığını belirtmektedir:

Şimdiye kadar gönderdiklerimin hiçbirinden olumsuz bir geri dönüş almadım; yani şurayı anlamadık ya da şurayı değiştirelim mi falan diye herhangi bir öneri de hiç gelmedi”. (Sarışık 2021)

Şu anda üzerinde çalıştığı yeni çevirilerinin olup olmadığı sorulduğunda, İş Bankası Kültür Yayınevi için Rainer Maria Rilke'nin Malte Laurids Brigge'nin Notları'nı çevirdiğini ve bitmesine az kaldığını belirtmiştir.

Nafer Ermiş'in Yazarlık Yönü

Henüz Ortaokuldayken şiir yazarak edebiyata giren Nafer Ermiş daha sonraları öyküyle devam etmiş ve Üniversite'ye giderken ilk romanını yazmaya başlamıştır. Aslında birçok öykü, deneme yazısı yazmış fakat bunların çoğunu yayınlamamıştır.

Ermiş ilk romanını Üniversite yıllarında, 21 yaşında yazmaya başlamıştır. Fakat kitabın tamamlanması ve kitabın yayınlanması on yıl sürmüştür. Kitap 1995 yılında “Gökyüzüne Ağır Gelen Kuş” adında Türkiye’de yayınlandığında ise Ermiş Almanya’daymış. Ermiş, ilk eseri ile ilgili “... o kitabın dili biraz ağırdır. Şöyle ki o zamanlar dili çok zorluyordum. İnsanlara tuhaf gelmesinin nedeni de biraz bu olabilir” (Sarışık 2021) demektedir.

2004’de “Öteki Aşk” adıyla yayınlanan eser ise kısa kısa çeşitli öyküler içermektedir. Ermiş’in, öykülerinde örümcek, karga gibi küçük hayvanları imge olarak kullandığı dikkat çekmektedir (Ermiş 2004). Öykülerde oldukça yalın ve anlaşılır bir dil kullanıldığı fakat öykülerin bir o kadar da derin anlamlar içerdiği görülmektedir. Bir kısmı oldukça soyut ve özgün olan öykülerin çoğu Ermiş’in gençken kaleme aldığı öykülerdir. Ermiş, öykülerin çoğunu aslında 18-22 yaşları arasında yazdığını ve genellikle deneysel çalışmalar olduğunu belirtmektedir.

2015’de yayınlanan “Hayat Böyle Bir Şey” adında üçüncü eseri ise aslında kısmen otobiyografik bir kitaptır. Ermiş, bir taraftan kitabın arkalı önlü bir sayfasında hayat hikâyesini anlatırken, diğer taraftan aynı şekilde arkalı önlü bir sayfasında özlü sözlerine, Tweetlerine yer vermiştir (Ermiş 2015). Dolayısıyla okur isterse ikisini beraber okuyabilir ya da bölüneceğini düşünürse önce hayat hikâyesini okur bitirir, sonra Tweetleri okuyabilir. Kitabıyla ilgili olarak Ermiş, anlattıklarının hepsinin gerçek olduğunun altını çizmektedir. Twitter fenomeni olarak da anılan Ermiş “sosyal edebiyat” kavramından bahsetmektedir. Şöyle ki henüz daha sınırları oluşmamış yeni bir edebiyat türünün ortaya çıktığını düşünmektir. Bu bağlamdaki açıklamaları şu şekildedir:

Henüz tanımlaması yapılmamış bir tür. Tweetler mesela kısa kısa yazılmış cümleler ama aslında her biri bir hikâye anlatıyor. Öncesi sonrası yok, aslına baktığınızda başlı başına bir eser bile denilebilir. Örneğin kişi bir cümle yazıyor; bu cümleyle güldürüyor seni. Esasında bu çok zor; herhangi bir ön hazırlık olmadan karşıdakini sadece bir cümleyle güldürmek... Bence bunlar yeni bir edebiyat türü.

Bu anlamda “Hayat Böyle Bir Şey” adlı kitabının da farklı bir stilde yazıldığı söylenilebilir.

Nafer Ermiş’in Çevirmenliği ve Yazarlığı Arasındaki Bağ

Bir çevirmenin yazarlık yeteneğinin olması, bir nevi yazarlık rolüne soyunması ve öykünme yeteneğine sahip olması şüphesiz ki edebi çeviri için büyük önem taşımaktadır. Eğer çevirmen aynı zamanda bir yazarla, ya da bir yazar edebi bir çeviri yapıyorsa bu söz konusu çeviriyi mutlaka etkileyecektir. Bu anlamda hem çevirmen hem de yazar olan Nafer Ermiş konuyla ilgili güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Ermişle yapılan röportajda kendisine “Çevirmek mi? Yoksa yazmak mı?” diye sorulmuştur. Ermiş, çevirinin ve yazmanın zor yanlarından ve kolay taraflarından bahsederek öncelikle bir karşılaştırma yapmıştır:

Çevirinin zorlukların yanında şöyle bir kolaylığı var; masaya oturduğunuzda her şey hazır. Üzerine çalışacağınız malzeme hazır olduğu için doğrudan açıyorsunuz ve çevirmeye başlıyorsunuz. Ama yazarlıkta öyle değil; zihninizde hazırlık yapmış olmanız gerekiyor, o anlamda çeviri daha kolay. Sonuçta hazır bir şey var, sıfırdan bir şey üretmiyorsunuz. Diğer taraftan yazarlıkta konuyu tam olarak kafanıza oturtduğunuzda akıp geliyor ve daha hızlı ilerleyebiliyor. Mesela “Hayat Böyle Bir Şey” adlı kitapta metin bölümlerinin tamamını on günde yazdım; her gün on sayfa kadar yazıyordum, çünkü hazırdı hikâye kafamda, ama çeviriyi o hızla yapamazsın çoğunlukla.

Bu çalışmanın asıl çatısını oluşturan sorulardan bir tanesi ise çevirmenlik ve yazarlık arasındaki karşılıklı ilişki üzerinedir. Bu bağlamda Ermiş’e çevirmenliğinin yazarlığına etkisi ya da yazar olmasının çevirilerine katkısının ne olduğu sorulmuştur.

Ermiş, yazarlığının çevirilerine büyük katkısı olduğunu söylemiş ve edebi bir çeviride çevirmenin aynı zamanda yazar olmasının kaliteli çeviriler için belirleyici bir etmen olduğunun altını çizmiştir.

Yazar olmasaydım çevirilerim bu kadar iyi olmazdı, en azından kendi değerlendirmelerim ölçüsünde. Bir yazar olarak başkalarının eserlerini çevirme konusunda esas benim korkum şuydu: Farklı farklı yazarların kitaplarını çevirmek acaba benim dilimi ya da üslubu mu etkiler mi? Üslubum bundan kötü yönde etkilenir mi? Ama tam tersi yönünde bir gelişme oldu. ... (Sarışık 2021)

Çevirinin yetenek işi olduğunu düşünen Ermiş, çevirmenin yazarlık yeteneğine dikkat çekmekte ve öneminden bahsetmektedir:

Eğer kişi edebiyat çevirmeni ise bir kere yazarlık yeteneğinin olması lazım. Yazarlık yeteneği olmayan biri de edebi çeviri yapar ama tadı olmaz. Yaptığı işin tadı tuzu olmaz. Ya da bir şiir çevirecekseniz diyelim çevirmen ne kadar iyi şairse o kadar iyi şiir çevirmenidir. Bu tarihte de böyledir. İyi şiir çevirilerini hep büyük şairler yapmıştır. Edebi bir eseri yeniden inşa edebilmek için edebi bir donanım gerekir. Edebi bir yetenek olması gerekir. Yoksa olmaz, olmuyor yani. (Sarışık 2021)

Ermiş’e göre çevirmen ne kadar derine inebiliyorsa ne kadar yetenekliyse o kadar iyi bir çeviri eser ortaya çıkmaktadır.

Yazmaya çevirmenlikten çok daha önce, henüz ortaokul yıllarında başlayan Ermiş, çeviri işine girdikten sonra yazarlığının da bundan olumlu yönde etkilendiğini söylemektedir. Hatta çevirmen olmadan önce yazdığı yazılarla ilgili bazı eleştiriler aldığını, fakat çeviri işine girdikten sonra dilinin de düzeldiğini ifade etmektedir:

Çeviri işlerine girmeden önce kendi yazdığım yazılarda dilimle ilgili bazı eleştiriler alırdım, birkaç yıl çeviri yaptıktan sonra oldukça güzel yorumlar almaya başladım ve çeviri gerekten benim dilimi çok geliştirdi. Şöyle diyeyim hatta çeviriye başlamadan önce Türkçe seviyem 10 ise çevirilerden sonra 90 oldu.

Bu durumun nedenini ise kişinin çeviri yaptığında dil üzerine ve cümle yapıları üzerine kafa yormasına bağlamaktadır:

Çünkü çeviri yaparken dil üzerine, cümle yapısı üzerine düşünmeye başlıyorsunuz; değişik kelimeler arıyorsunuz, çözümler üretiyorsunuz, sürekli bir cümle akrobasisi yapıyorsunuz bir nevi. Cümleleri sürekli evirip çeviriyorsunuz. Dil üzerine bu kadar çalışınca da dil geliyor tabi. Olay bu. Daha önce dil üzerine o kadar düşünmüyordum. Yani sadece yazar olan biri genel olarak dil üzerine o kadar düşünmez, o denli emek harcamaz. Çünkü yazı dediğin şey gelir ve yazarsın genelde. Tabi dil üzerine çalışan yazar da vardır, ama bir çevirmen zaten mecbur bunu yapmaya; yazar mecbur değil. O yüzden çevirmenliğimin benim yazarlığıma ve dilime çok büyük katkısı olduğunu söyleyebilirim. Karşılıklı bir durum aslında; o geliştikçe çeviride gelişti, karşılıklı çok iyi iş çıkartılar. Birbirlerini etkilediler. (Sarışık 2021)

Elektronik bir dergi olan “Okur Yazar”⁷ dergisinde de Ermiş’in benzer düşünceleri ifade ettiğini görmekteyiz:

Yazıyla bu kadar uğraşınca ister istemez bazı beceriler geliyor insanda. Özellikle çevirmenlik benim dilime çok katkı yaptı. İnsan normal olarak yazarken aklına gelen cümleleri yazar. Aslında dil üzerine fazla düşünmez, fazla uğraşmaz. Ama başkasına ait, yabancı bir cümleyi yeniden kurmak, onu güzel ifade etmek zorunda kalınca, işte o zaman dilin olanaklarına kafa yormaya başlıyorsunuz, nasıl en iyi, en anlaşılır şekilde ifade ederim diye uğraşmaya başlıyorsunuz. (Okuryazar: t.y.)

Sonuç

Bu çalışmada yazarlık ve çevirmenlik arasındaki karşılıklı ilişki hem çevirmen hem de yazar olan Nafer Ermiş üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır. Dünyaca ünlü birçok eseri Almancadan Türkçeye çevirerek edebiyatımızı zenginleştiren Ermiş, aynı zamanda kendi yazdığı eserleriyle de Türk edebiyatının gelişmesine ve zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu bağlamda çalışmada öncelikle hayat hikâyesine yer verilmiş, böylelikle Ermiş’in çeviriye ve yazmaya başlama nedenleri, yazılarının ve çevirilerinin yaşamı ile ilgili olan bağları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Daha sonra bir taraftan Nafer Ermiş’in çevirileri ve çeviri anlayışı ele alınırken, diğer taraftan edebi yönü ve eserleri ortaya koyulmuştur. Böylelikle Ermiş’in çevirmenliği ve yazarlığı arasındaki karşılıklı ilişki daha iyi anlaşılabilmiştir. Nasıl ki Ermiş’in yazarlığı çevirilerine katkı sağladıysa, aynı şekilde çevirileri de yazılarını etkilemiştir. Konuyla ilgili Ermiş birinin geliştikçe diğerini de geliştirdiğini söyleyerek her ikisinin birbirini olumlu yönde etkilediğini dile getirmiştir.

Nafer Ermiş’in Çevirileri

Geiger, Stephan. 1999. Sokrates flankt! Eine kleine Philosophiegeschichte des Fußballs. [tr.: Sokrates’in Ortası] İstanbul: Gendaş Kültür.

⁷ <https://okuryazarlar.tumblr.com/post/48365868541/twitter-fenomenlerinden-naferermi%C5%9F-okur-yazara>; 25.01.2021

- Eschbach, Andreas. 2003. Eine Trillion Euro. [tr.: Bir Trilyon Dolar] İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Zitelmann, Arnulf. 2003. Die Weltreligionen. [tr.: Dünya Dinleri] İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Schneider, Regine & Bärbel Raulf. 2004. Nimm die Männer, wie sie sind – es gibt keine anderen. [tr.: Erkekler Değişir mi?] İstanbul: Gendaş Kültür.
- Zweig, Stefan. 2004. Drei Meister: Balzac-Dickens-Dostojewski. [tr.: Üç Büyük Usta. Balzac-Dickens-Dostojewski] İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Wondretschek, Wolf. 2004. Mozarts Friseur. [tr.: Mozart'ın Berberi] İstanbul: Cadde Yayınları.
- Kara, Yade. 2004. Sei gegrüßt, Berlin. (tr.:Selam Berlin] İstanbul: İnkılâp.
- Kern, Björn. 2004. Kippunkt. [tr.: Kopma Noktası] İstanbul: Cadde Yayınları.
- Tursten, Helene. 2006. Die Frau im Fahrstuhl. [tr.: Asansördeki Kadın] İstanbul: DHARMA.
- Hoffmann, Sandra. 2006. Schwimmen gegen blond. [tr.: Sarışına Karşı Yüzmek] İstanbul: Caddde Yayınları.
- Ambjörnsen, Ingvar. 2007. Ausblick auf das Paradies. [tr.: Cenneti Gözetlemek] İstanbul: Parantez Yayınları.
- Brecht, Bertolt. 2007. Bertolt Brecht Tagebücher. (1913-1941) [tr.: Günlükler] İstanbul: İthaki Yayınları.
- Grunberg, Arnon. 2007. Phantomschmerz. [tr.: Hayalet Acı] İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Meyer, Kai . 2007. Der schwarze Storch. In „Die Sieben Siegel“ (Jugendbuchserie). [tr.: Kara Leylek / Yedi Mühür 2. Kitap] İstanbul: İthaki Yayınları.
- Kafka, Franz. 2008. Die Verwandlung. [tr.: Dönüşüm] Ankara: İmge Kitabevi.
- Mann, Klaus. 2009. Kind dieser Zeit. [tr.: Çağının Çocuğu] İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- Ransmayr, Christoph. 2009. Der fliegende Berg. (tr.: Uçan Dağ] İstanbul: İthaki Yayınları.
- Feridun, Zaimoğlu. 2010. Liebesbrand. [tr.: Aşk Yanığı] İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Suter, Martin. 2010. Lila, Lila. [tr.: Lila, Lila] İstanbul: İthaki Yayınları.
- Zweig, Stefan. 2011. Der Kampf mit dem Daemon. (tr.: Kendileriyle Savaşanlar] İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Beck, Ulrich / Gernsheim, Beck, Elisabeth. 2012. Das ganz normale Chaos der Liebe. [tr.: Aşkın Normal Kaosu] Ankara: İmge Kitabevi.
- Neuhaus, Nele. 2013. Eine unbeliebte Frau. [tr.: Sevilmeyen Kadın] İstanbul: Pegasus Yayınları.

Mussenbrock, Andreas. 2013. Termin Mit Kant: Philosophische Lebensberatung. [tr.: Felsefeyle Terapi- Felsefe Yoluyla Kişisel Gelişim] İstanbul: Büyüdüdağ Yayınları.

Kafka, Franz. 2014. Das Schloss. [tr.: Şato] Ankara: İmge Kitabevi.

Zweig, Stefan. 2016. Der Amokläufer. [tr.: Amok Koşucusu] İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kaynakça

Aksoy, N. Berrin (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. İstanbul: İmge Yayınları

Ermış, Nafer (1995): *Gökyüzüne Ağır Gelen Kuş*. Ankara: Gece Yayınevi.

Ermış, Nafer (2004): *Öteki Aşk*. İstanbul: Cadde Yayınları.

Ermış, Nafer (2015): *Hayat Böyle Bir Şey*. İstanbul: İthaki Yayınları.

Ermış, Nafer (t.y.): (<https://twitter.com/NaferErmis>; Son Erişim: 25.01.2021).

Güney, A.D. (t.y.): *Nafer Ermış*. (https://translex.ege.edu.tr/tr-7290/nafer_ermis.html; 25.01.2021).

İpekçi, Hilal (2014): *Yazar çevirmen fenomeni: Nafer Ermış*. (<http://www.topukluhaber.com/yazar-cevirmen-fenomen-nafer-ermis/>; 25.01.2021).

Munday, Jeremy (2008): *Style and Ideology in Translation*. London: Routledge.

Nida, Eugène Albert (1987): Çevirmenin Görevi. (Çev. Yurdanur Salman). *Metis Çeviri Dergisi*, 1, 95-106.

Okuryazar (t.y.): *Twitter Fenomenlerinden Nafer Ermış Okur Yazar'a Konuştu: Akli başında hiç kimse ünlü olmayı istemez*". (<https://okuryazarlar.tumblr.com/post/48365868541/twitter-fenomenlerinden-nafer-ermi%C5%9F-okur-yazara>; 25.01.2021)

Öncü, Mehmet Tahir (2017): *Türkçe Çeviriler Bibliyografyası – Dünya Edebiyatından Çeviriler*. İstanbul: Hiperyayın.

Özbay, Recep & Sağlam, Musa Yaşar & Zeytinoğlu, Gülperi (2018): Die Problematik der Übersetzung aus einer Drittsprache am Beispiel des "Kör Baykuş" von Sadık Hidayet. In: Sağlam, Musa Yaşar; Hertsch, Max Florian & Er, Mutlu (Ed.). *Übersetzen Re-Konstruktionen im Translationsprozess*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 167-190.

Patzschke, Heike (2001). Zur Problematik des Übersetzens einer Übersetzung über eine Drittsprache. In: Baus, Wolf; Klöpsch, Volker; Putz, Otto & Wuthenow, Asa-Bettina (Ed.) *Hefte für ostasiatische Litaratur*, 30, 99-118.

Sabit Fikir (t.y.): *Güncel edebiyat*. (<http://www.sabitfikir.com/node/74>; 08.02.2021)

Sarışık, Derya (2021): Nafer Ermış ile 01.02.2021 arihinde online olarak gerçekleştirilen röportaj.

Schiedges, Olaf (2008): Das Phänomen der Zweitübersetzung. Am Beispiel eines Romans von Haruki Murakami Haruki. (file:///C:/Users/home/Downloads/KJ00005174673%20(4).pdf; 08.03.2021).

Snell-Hornby, Mary (2006): *The Turns of Translation Studies: New paradigms or shifting viewpoints?*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Üründü, Halit / Öncü, Mehmet Tahir (2021): Neuübersetzung durch Relaisübersetzung: Reflexionen von literarischen Erscheinungsformen. In: Coşan, Leyla/ Öncü, Mehmet Tahir (Hrsg.): *Jüdische Lebenswelten im Diskurs*, Berlin: Logos Verlag, 167-184.

Wordpress (t.y.): *Nafer Ermış*. (<https://naferermis.wordpress.com/about/>; 08.03.2021).